

Confessions d'un cor ardent

?;Espera un xic ?vaig pensar?, i em venjaré!?

L'escriptor Fiódor Dostoievski va néixer a Moscou l'11 de novembre de 1821 i va morir a Sant Petersburg el 9 de febrer de 1881. Us oferim el capítol *Confessió d'un cor ardent, en anècdotes* de la novel·la *Els germans Karamàzov*, considerada el testament literari de Dostoievski. Club Editor (<http://www.clubeditor.cat/lilibre/els-germans-karamazov>) n'ha publicat la traducció indirecta al català que en va fer Joan Sales el 1961, revisada per Arnau Barios.

Representació a Chicago de l'obra «The Brothers Karamazov» Foto: Lookingglass Theatre Company

?Jo feia el tronera. El nostre pare deia no fa gaire que he gastat milers de rubles per seduir joves. ¡Imaginació de porc! És una mentida, perquè les meves conquestes no m'han costat mai ni un xavo, almenys en un cert sentit. Per mi, el diner no és més que l'accessori, el decorat. Avui sóc l'amant d'una senyora, demà seré el d'una barjaula. Per divertir una i altra, llenço els diners a grapat, llogo música i gitanos. Si cal, els en dono a elles, perquè ?les coses com siguin? accepten els diners ben contentes. Sempre t'ho saben agrair. No és que les damiselles em corresponguessin sempre totes, oh no; però ¿què et diré?, bastant sovint sí... A mi sempre m'han agradat els carrerons tronats, els culs-de-sac ombrívols i deserts, teatre d'aventures i sorpreses, on de vegades es troben perles en els femers. M'expresso al·legòricament. Germà, ¡aquests carrerons només existien en sentit figurat! Si tu fossis com jo, ho comprendries. M'agradava la disbaixa per la seva mateixa abjecció. M'agradava la crueltat; ¿és que no sóc una xinxa, un insecte perillós? Un Karamàzov, ¡en una paraula! Una vegada, hi havia un gran diner al camp; la gent hi va anar en set troiques, a l'hivern, i feia un dia rúfol; durant el trajecte en trineu, vaig menjar-me a petons la meua veïna, filla d'un funcionari, sense fortuna, bonica i tímida; en la fosca es va deixar fer de tot. S'imaginava, ¡pobreta!, que l'endemà jo em presentaria a casa seva a

demanar la seva mà al funcionari (perquè em tenien per un bon partit); però vaig estar-me cinc mesos sense dir-li ni una paraula. Sovint, al ball, la veia que em seguia amb la mirada des d'un racó del saló, amb els ulls cremant d'una indignació tendra. Aquest joc em delectava, em feia sentir un goig sensual i pervers. Cinc mesos després, es casà amb un funcionari i se n'anaren... ¡furiada i potser estimant-me encara! Ara són feliços. Fixa't que ningú no en sap res, la seva reputació és intacta; a pesar dels meus vils instints i del meu amor a la baixesa, no sóc pas un home sense honor. Et poses vermell. Els ulls t'espurnegen. Ja en tens prou d'aquest femer. I no obstant, ¡tot això no són més que garlandes, a la manera de Paul de Kock! Però l'insecte perillós ja creixia, ja es feia gran dins l'ànima. Germà meu, jo tinc tot un àlbum de records. Que Déu les empari, pobretes criatures. Sempre, al moment de renyir, jo evitava les baralles. No n'he traït ni compromès ni una. Però amb això n'hi ha prou. ¿Creus que t'he fet venir només per aquestes porqueries? No; és per explicar-te una cosa més curiosa: però no et sorprengui que no tingui vergonya davant teu, fins et diré que em sento com el peix a l'aigua.

?Has dit que em poso vermell ?digué de sobte l'Alioixa?. Sàpigues que no són les teves paraules ni tan sols les teves accions que m'hi fan posar. Em poso vermell perquè sóc semblant a tu.

?¿Tu? Exageres.

?No; no exagero ?proferí l'Alioixa amb vehemència (i es notava que aquesta idea ja li barrinava de feia estona)?. L'escala és la mateixa per tots. Jo sóc al primer graó; tu ets més amunt, posem al que fa tretze. Doncs bé, em fa l'efecte que és igual: un cop el peu sobre el primer graó, cal pujar-los tots.

?El millor, doncs, ¿seria no enfilar-s'hi?

?Evidentment, si és possible.

?I bé, ¿n'ets capaç, tu?

?Crec que no.

?Calla, Alioixa, calla, germà meu; ganes m'entren de besar-te la mà amb entndriment. ¡Ah, aquesta pilleta de la Grúixenka coneix els homes! Em deia, una vegada, que un dia o altre se't menjaria. Bé, ¡ja callo! Però deixem aquest terreny empastifat per les mosques i anem a la meva tragèdia, empastifada també per les mosques, és a dir, per tota mena de baixeses possibles. Per bé que el vell hagi mentit en aquesta qüestió de les meves seduccions de joventes, la cosa m'ha succeït no obstant, si bé només una vegada: i encara no hi hagué consumació. Ell, que em retreia coses imaginàries, no en sap res; no ho he dit mai a ningú, tu ets el primer a qui en parlo ?fora de l'Ivan, és clar; ell ho sap tot d'ençà de molt de temps. Però l'Ivan és mut com una tomba.

?¿Com una tomba?

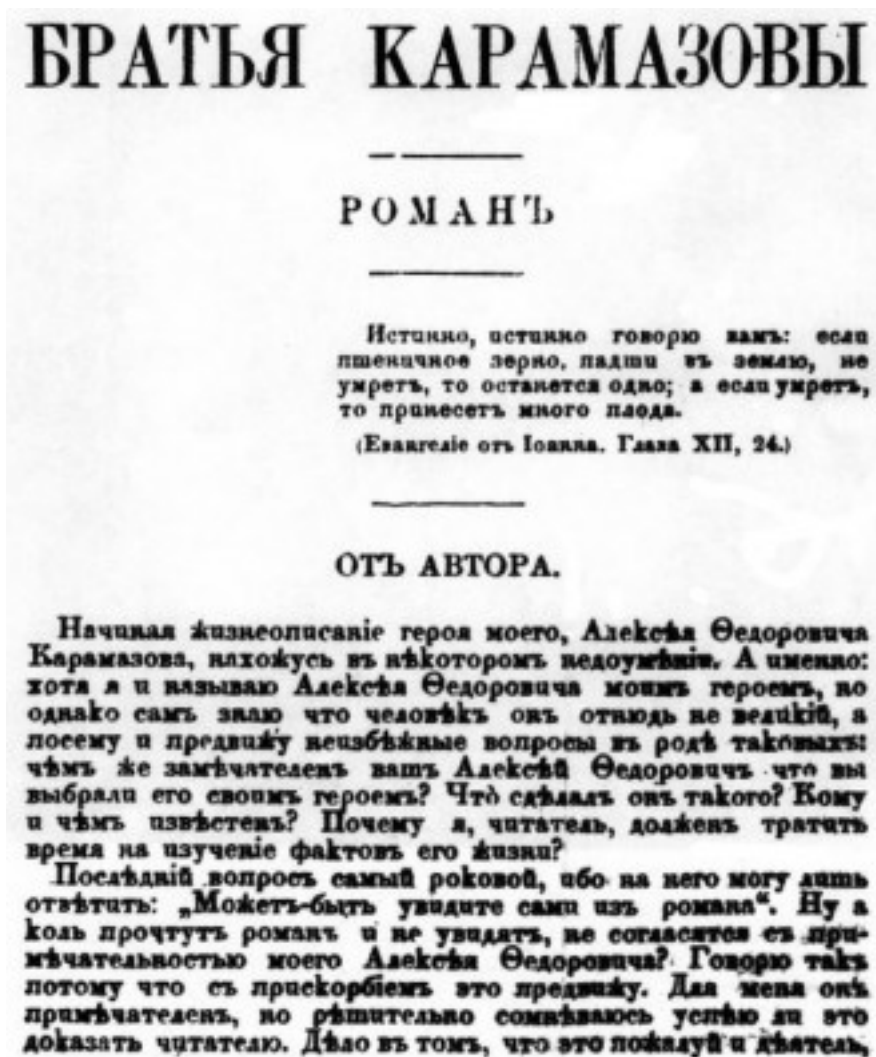
?Sí.

L'Alioixa redoblà la seva atenció.

?Per bé que alferes d'un batalló de línia, jo era objecte de vigilància com si fos un presidiari. Però m'acollien molt bé a la petita ciutat. Jo prodigava els diners, em creien ric i jo mateix em pensava ser-ho. De totes maneres devia agradar-los per altres raons també. Movien el cap a causa de les meves calaverades, però em tenien afecte. El meu coronel, un vell, m'agafà tírria de sobte. Començà a buscar-me raons, però com que jo tenia les mans foradades, tota la ciutat estava a favor meu, i ell no podia fer-me gran cosa. Era culpa meua; per una mena d'orgull poca-solta, no li feia els honors a què tenia dret. El vell tossut, bon home en el fons i molt hospitalari, s'havia casat dues vegades i tornava a ser viuudo. La seva primera dona, de baixa condició, li havia deixat una filla, senzilla com ella. Tenia aleshores, aquesta noia, vint-i-quatre anys i vivia amb el seu pare i una

tia materna. La tia era una ingènua apagada, tirant a bleada, però la neboda, filla gran del coronel, ingènua com ella, hi afegia molta vivacitat. No he trobat mai un caràcter de dona tan encantador. S'anomenava Agàfia, ¡imagina't!, Agàfia Ivànovna. Força vistosa, dins el gust rus, alta, pleneta de carns, uns ulls bonics, si bé l'expressió una mica vulgar. S'havia quedat soltera malgrat dues peticions de mà, i conservava l'alegria. Em vaig lligar d'amistat amb ella, amb bons fins, honorablement. Perquè jo lligava sovint amistats femenines perfectament pures. Li parlava de vegades d'una manera molt lliure, i ella reia de bon cor. A moltes dones els agrada aquesta llibertat de llenguatge, observa-ho; a més, ¡resultava tan divertit amb una noia tan jove com ella! Encara un detall: no se la podia qualificar de damisel·la, perquè, com la seva tia, vivia a casa el seu pare en una mena d'abaixament voluntari, sense tractar d'igualar-se a la resta de la seva societat. L'estimaven, apreciaven els seus talents de costurera, perquè ella no cobrava pas, sinó que treballava per amabilitat per a les seves amistats, sense refusar els diners si de totes maneres n'hi oferien. Pel que fa al coronel, era un dels notables de la comarca. Vivia amplament. Rebia a casa seva tota la ciutat; donava sopars i balls. Aleshores de la meva entrada al batalló, només es parlava, a la ciutat, de la pròxima arribada de la segona filla del coronel. Cèlebre per la seva bellesa, sortia d'un pensionat aristocràtic de Petersburg. És la Katerina Ivànovna, filla de la segona dona, ja difunta. Aquesta era noble, de casa bona, filla d'un general i amb un parentiu d'allò més distingit, tot gent d'upa; però no havia aportat gens de dot al seu home; ho sé de bona tinta. Vol dir que fora de ser de bona família, de bons llençolets i tota la pesca, no tenia més que algunes vagues esperances d'herències, res d'efectiu. No obstant, quan la noia vingué a passar una temporada entre nosaltres, tota la petita ciutat es va sentir com renovada; les nostres senyores més distingides, dues excel·lències, una coronela i totes les altres se la disputaven; la festejaven, era la reina dels balls, de les sortides al camp; van organitzar quadros plàstics a benefici de què sé jo quines institutius. Pel que fa a mi, jo callava i per no morir-me d'ensopiment anava fent el tronera; en duia de cap una de les meves, una de sonada que va fer parlar tota la ciutat. Un vespre, això era a cal comandant de la bateria, la Katerina Ivànovna m'amidà amb els ulls; no m'hi vaig acostar desdenyant que m'hi presentessin. Algun temps després la vaig tornar a trobar, també en una *soirée*, i m'hi vaig dirigir per parlar-hi. Ella a penes em mirà, els llavis desdenyosos. ¿i Espera un xic ¿vaig pensar?, i em venjaré!? Jo era aleshores un autèntic poca-solta en la majoria de semblants casos, i jo mateix m'ho notava. Sentia sobretot que la Kàtia, lluny de ser una pensionista ingènua, tenia caràcter, orgull i veritable virtut, sobretot molta intel·ligència i instrucció, cosa aquesta que a mi em faltava del tot. ¿Penses que volia demanar la seva mà? ¡I ca, res d'això! Volia només venjar-me de la seva indiferència; venjar-me perquè, essent jo tan guapo, ella no volia adonar-se'n... Vaig fer una calaverada de les grosses; tant, que el coronel em castigà a tres dies d'arrest. I vet aquí que en aquell moment, que ni exprés, el nostre pare m'envià sis mil rubles contra una renúncia formal a tots els meus drets i pretensions a l'herència de la meva mare, o sigui, deia ell, que ¿estàvem en paus? i jo no havia de demanar-li mai més res. Jo no hi entenia ni borrall, aleshores, en aquestes qüestions de dret; fins a la meva arribada aquí, germà, fins a aquests últims dies i potser encara ara, no he comprès ni borrall en aquests embolics de diners entre el meu pare i jo. Però al diable aquests romanços, ja en tornarem a parlar. Ja en possessió d'aquells sis mil rubles, la carta d'un amic em va fer saber una cosa força interessant: que hi havia queixes del nostre coronel, de qui sospitaven unes malversacions; i que els seus enemics li preparaven una sorpresa. En efecte, el general en cap de la divisió vingué a dirigir-li una vigorosa reprimenda. Poc després, el van obligar a dimitir. No t'explicaré pas tots els detalls d'aquest assumpte; tenia, en efecte, enemics; això determinà a la ciutat un refredament de sobte per ell i la seva família; tothom els evitava. Aleshores vaig jugar la meva primera carta: me'n vaig a veure l'Agàfia Ivànovna, amb qui érem amics com sempre, i li dic: ¿Falten quatre mil cinc-cents rubles de l'estat a la caixa del vostre pare...? ¿Com? Quan el general ha vingut, fa poc, la suma hi era tota...? ¿Hi era aleshores, però ara no? Ella s'esglaià: ¿No m'esglaiieu, us ho prego, ¿com ho heu sabut?? ¿Tranquil·litzeu-vos ¿li dic?, no en parlaré a ningú més, ja sabeu que sóc sota aquest aspecte com una tomba. Només volia dir-vos-ho a vós, pel que pugui passar; quan reclamaran al vostre pare aquests quatre mil cinc-cents rubles que li falten, abans no li facin consell de guerra ¿ja la seva edat!? i el degradin, envieu-me la vostra germana secretament; acabo de rebre diners, li donaré la suma i ningú no ho sabrà.? ¿Ah, ¡quin poca-vergonya esteu fet! ¿digué ella?, ¡quin poca-vergonya! ¿Com goseu...?? Se'n va anar, sufocada d'indignació, i vaig cridar-li per darrera vegada que el secret seria guardat

inviolablement. Aquestes dues dones, l'Agàfia i la seva tia, eren autèntics àngels: adoraven l'orgullosa Kàtia, la servien humilment. L'Agàfia va comunicar a la seva germanastra la nostra conversa, com vaig saber després. Era justament el que em calia.

Primera pàgina de la primera edició de la novel·la «Els germans Karamàzov», a la revista la revista literària «Russki vestnik»

?En aquestes, arriba un major nou a prendre possessió del comandament del batalló. El vell coronel cau malalt; fa llit dos dies sencers i no presenta comptes. El doctor Kràvtxenko assegura que la malaltia no és pas fingida. Però vet aquí el que jo sabia del cert i de feia temps: després de cada inspecció dels seus caps, el coronel feia fonedissa una certa suma per un cert temps; això remuntava a quatre anys enrera. Deixava els diners a un home de tota confiança, un tal Trífonov, comerciant, vell barbut amb ulleres d'or. Aquest anava a la fira, se'n servia per als seus negocis i

restituïa després la suma al coronel, amb un obsequi i una bona comissió. Però aquesta vegada, en Trífonov, tornant de la fira, no li havia tornat res (ho vaig saber per atzar, per un seu fill, un trinxeraire, un xicotet pervertit si n'hi ha). El coronel hi va córrer: «Mai no he rebut res de vós?», replicà el sapastre. El desventurat no es movia de casa seva, el cap embolicat amb benes, mentre les tres dones no paraven de posar-li gel sobre el crani. Arriba un ordenança amb l'ordre de lliurar la caixa immediatament, abans de dues hores. Firma ell, jo he vist després la seva firma sobre el registre; es lleva, dient que va a posar-se l'uniforme, entra dins una habitació. Allà pren la seva escopeta de caça, de dos canons; la carrega amb bala de soldat, es descalça el peu dret, es repenja amb el pit contra la boca del canó i palpa el gallet amb el dit del peu... Però l'Agàfia, que recordava les meves paraules, sospitava alguna cosa: havent-s'hi acostat de puntetes, l'espiava. Es precipita, l'envolta per darrera amb els braços; l'escopetada sortí enlaire, sense ferir ningú. Els altres hi corren, li arrabassen l'arma, l'agafen per les mans... Jo era a casa meva, al vespre, a punt de sortir, vestit i clenxinat, el mocador perfumat a la butxaca; havia pres ja el meu casquet d'oficial; de sobte s'obre la porta i veig entrar la Katerina Ivànovna.

«Passen coses ben estranyes: ningú no l'havia vista pels carrers, quan se'n venia cap a casa meva, ni vista ni coneguda. Jo vivia a dispesa a casa de dues dones de funcionaris, persones d'edat; elles em servien, m'atenien en tot i per tot i van guardar, per ordre meva, un secret absolut. Vaig comprendre a l'instant de què es tractava. Ella entrà, amb la mirada fixa en mi; els seus ulls ombrívols expressaven la decisió, fins l'audàcia, però la ganyota dels llavis revelava la perplexitat.

«La meva germana diu que vós donaríeu quatre mil cinc-cents rubles, si jo vingués a buscar-los... personalment. Doncs aquí em teniu... ¡doneu-me els diners!» Estava sufocada, morta de por; la veu se li escanyà, els llavis li tremolaven... Alíoxia, ¿m'escoltes o dorms?

«Mítia, sé que em diràs tota la veritat?» replicà l'Alíoxia, amb emoció.

«Pots estar-ne cert, no te'n callaré ni una engruna. El meu primer pensament va ser el propi d'un Karamàzov. Un dia, germà, una escolopendra va fiblar-me i vaig haver d'estar quinze dies al llit amb febre; i bé, jo sentia aleshores al cor la fiblada verinosa de l'escolopendra, ¡l'insecte perillós, saps! Me la vaig mirar de cap a peus. ¿L'has vista, tu? ¡Una bellesa! Però era aleshores més vistosa encara per la seva noblesa moral, per la grandesa de la seva ànima, la seva abnegació de filla; ¡sobretot al meu costat, vil i fastigosa xinxa! I era, no obstant, de mi que ella depenia *tota*, cos i ànima. Delineada. T'ho confessaré: aquest pensament, el pensament de l'escolopendra, se m'arrapà al cor amb tanta intensitat que semblava ofegar-me d'angúnia. Semblava que cap lluita no era possible: conduir-me baixament, com envers una xinxa, com envers una taràntula perillosa, sense ni ombra de llàstima... Doncs bé: era ben bé això el que em barrinava pel magí. L'endemà, és clar, hauria anat a demanar-la en matrimoni, per acabar-ho tot de la manera més noble, i ningú no hauria sabut mai res d'aquella història. Perquè, si tinc instints baixos, sóc en canvi lleial. I de sobte, vaig sentir que em murmuraven a cau d'orella: «Demà, quan aniràs a demanar-la en matrimoni, ella no et voldrà veure i et farà expulsar pel cotxer. Pots difamar-me per la ciutat, et dirà, ¡que no et tinc por!? Jo mirava la noia per endevinar si aquella veu no mentia. L'expressió de la seva cara no deixava cap dubte: ¡em faria expulsar pel cotxer! La còlera em vingué, vaig tenir ganes de jugar-li la mala passada més vil, digna de l'adroguer més llardós: mirar-me-la irònicament i, mentre ella s'estava dreta davant meu, consternar-la dient-li amb aquella entonació pròpia dels adroguers: «¿Quatre mil rubles? ¡Carat, jo feia broma! ¡Us ho fèieu massa fàcil, senyoreta! Dos-cents rubles, de gust i amb bona voluntat; però quatre mil, ¡és molt diners, un no els dóna a la lleugera! Us heu molestat per res?»

«Ja ho veus, jo ho hauria perdut tot, perquè ella hauria arrencat a córrer, però aquesta venjança infernal m'hauria compensat de la resta. Li hauria jugat aquesta mala passada, ¡i després me n'hauria penedit tota la vida! ¿Ho voldràs creure? En tals moments, no m'he mirat mai cara a cara una dona, tant se val qui fos, amb odi; doncs bé, t'ho juro per la creu, durant uns segons la vaig contemplar amb un odi intens, ¡amb aquell odi que només està separat de l'amor més ardent per un cabell! Em vaig acostar a la finestra, vaig repenjar el front en el vidre gebrat, em recordo que

el fred em feia l'efecte d'una cremada. No la vaig retenir gaire temps, estigues tranquil; vaig anar a la taula, vaig obrir un calaix, en vaig treure un taló per cinc mil rubles al portador (el tenia amagat dins el meu diccionari francès-rus). Sense dir ni una paraula, l'hi vaig ensenyar, el vaig plegar, l'hi vaig donar, després vaig obrir jo mateix la porta de l'antecambra i li vaig fer una salutació profunda, una gran reverència. Ella s'estremí tota, em mirà de fit a fit un segon, es tornà blanca com un llençol i, sense dir ni una paraula, sense brusquedat, tendrament, serenament, mansament, es prosternà als meus peus, fins a tocar amb el front a terra; no una reverència a la manera d'una pensionista, ¡sinó a la russa! S'alçà i fugí. Quan va ser fora, vaig desembeinar l'espasa i volia matar-me, ¿per què? Ho ignoro: hauria estat absurd, evidentment; potser per entusiasme. ¿Comprends que un pugui matar-se d'alegria? Però em vaig limitar a besar la fulla i la vaig tornar a la beina. Hauria pogut callar-me aquest detall. Em sembla, per altra banda, que ho he brodat una mica, per donar-me importància, ¡bah, sóc tan fatxenda!, tot explicant-te les lluites de la meva consciència. Però, ¿què importa? ¡Al diable tots els espies del cor humà! Vet aquí la meva aventura amb la Katerina Ivànovna. Tu ets l'únic, amb l'Ivan, que la coneixes.

En Dmitri Fiódorovitx s'alçà, va fer algunes passes vacil·lants, es tragué el mocador, s'eixugà el front; després es va asseure altra vegada, però en un altre seient, en el pedrís que hi havia a l'altra paret, de manera que l'Alioixa hagué de girar-se per veure-li la cara.

Despatx de Dostoievski a Sant Petersburg. Foto: Catorze

Els germans Karamàzov, de Fiódor Dostoievski
Versió catalana de Joan Sales, revisada per Arnau Barrios
@hereus de Joan Sales, 2014
@d'aquesta edició: Club Editor 1959, S.L.U.